2

ACHATES
ISIACUS · ANULARIS
COMMENTARIOLO
EXPLICATUS

PRODIT

EX · MUSEO

ILLUSTRISSIMI . MARCHIONIS

ALEXANDRI · GREGORII · CAPPONII

ROMÆ

Ex Typographia Rochi Bernabò in vico ad Muratas

MDCCXXVII

PRÆSIDUM FACULTATE

ACHATES ISIACUS·ANULARIS EXPLICATUS

I.
CHATES anularis, caput Isidis, vel forte sub specie Isidis cujuspiam Reginæ dextrorsum adspicientis, peregregio artificio expressum referens, nuper se dignum reperit possessorem Marchionem Alexandrum Gregorium Capponium, hujusmodi insignioribus priscæ elegantiæ reliquiis conquirendis maxime deditum. Formæ Isiacæ habitus oris, in area summe nigra mire candidus, collo, sinu, labiis, genis, fronte, auribus prominens, doctos intuentium oculos, quotquot sunt in Urbe æterna, in se omnes admiratione convertit. Nihil enim præstantius in exiguo lapillo, literis nullis inscripto, vetus cælator Ægyptius effingere poterat. Ejus modulus subter ipsam gemmam, arte magistra conterranei nostri Danielis Antonii Bertoli, graphices peritissimi, & CAROLI VI. AUGUSTI gratiam jure promeriti, hoc typo grandiusculo patefactam, inferius repræsentatur. Isidis verticem, unionibus oblongis post aures ad sinum usque & retrorsum concinne dispositis, ac deorsum inclinantibus & veluti defluentibus, contectum potius, quam redimitum vides, quem expansis alis fovet *Numidica guttata*, suo positu quasi mitellam, aut si mavis calanticam, reddens, plumarum pompa visu longe pulcherrima, iisdemque unionibus spissis supra ipsas plumas

onuſta, eo ferme ritu, quo in celeberrima Tabula Bembina, Laurentii Pignorii plurimo ſtudio illuſtrata, ſpectatur, inque pervetuſto æreo ſigno, quod ſeorſum idem vir ſummus Expoſitionis ſuæ auctario ſubjecit num. IV. alias V.

II. Hujus Achatis frontem Iſiacam, unde nullum capillitium effluit, complures ſub *Numidica* margaritæ exornant. Collo & ſinui monile circumdatur, quaterna baccarum ſerie & tribus flexuoſis circulis intermediis (utique aureis) diſpertitum: quos noſtri ſacri Scriptores *murenulas* appellaverunt. Hujuſmodi monilia, Ægyptiam artem & morem plane exhibentia, ſinum Iſidis tegunt in Tabula illa Bembina, quod video obſervatum a ſpectatiſſimo, mihique amiciſſimo Senatore Philippo Bonarotio in prænobili commentario ad Vitrea vaſa antiquorum pag. 156. 157. Nihil tandem ex omni parte Iſidi illi Bembinæ æque reſpondens viſum eſt unquam, ac Gemma Capponia. Immo hanc ipſam Bembinæ Tabulæ imagini anteferas. In hac enim Iſiaci vultus, plumarum, & unionum *argutiæ* (ut phraſi utar Plinii de Parrhaſio loquentis libro XXXV. cap. X.) ſcalptæ non ſunt: quas tamen omnes in lapillo noſtro cælator expoſuit, ubi ſingula mirum in modum ſibi congruere conſpiciuntur. Eam, quam dixi, Tabulam, ex muſeo Petri Bembi Cardinalis eductam, inque Gaza regia Taurinate, quo ex Mantuana olim migravit, jam adſervatam, primus omnium viriculo expreſſit Æneas Vicus, ſcalptor eximius; primus itidem Pignorius explanavit. Stephanus Pighius, qui in Mythologia perantiqui toreumatis argentei, quatuor anni partes complexi, ait, Antonium Morillonum Tabulam Bembinam, nondum æri inciſam, depingendam curaſſe Cardinali Granvelano Antonio Perenoto Epiſcopo Atrebatenſi, eam vocat *typum ejus philoſophiæ, cujus in gratiam philoſophorum omnium præſtantiſſimi quique ſunt peregrinati*. Pignorius tamen,

men, vir modeſtus atque opido ſagax, hæc abdita atque allegorica ſe inſuper habere non diffitetur.

III. Claudius Menetrejus in Explicatione ſymbolicæ Dianæ Epheſiæ ſtatuæ, a Friderico Ubaldino publici juris facta, pag. 9. editionis 1. ex gemma quoque anulari protulit *Iſidem Phariam*, cujus verticem non una quidem, ſed tres *Numidicæ*, ſigno illi Pignoriano perſimiles, fovent. Huc pariter facit gemma anularis in Dactyliotheca Abrahami Gorlæi Parte II. num 675. editionis Leidenſis Jacobi Gronovii. Eas aves Menetrejus *vulturis*, aut *accipitris exuvias* eſſe putavit, & ſubinde Jacobus Sponius in Diſquiſitionibus de antiquitate pag. 465. 468. *Accipitrem* alioquin apud Ægyptios Oſiridi ſacrum Pignorius in Expoſitione ſua jam adnotavit pag. 72. editionis Amſtelodamenſis Andreæ Friſii. *Numidicam* Iſidis capiti quoque incubantem vide in Harpocrate Gisberti Cuperi pag. 46. inque eburneo toreumate, quod V.C.Bonarotius ſuis Nummis Carpineis maximi moduli inſeruit pag. 70. Tithorææ, opido ad montem Parnaſſi in Bœotia regione Achajæ inter Ægæum & ſinum Corinthiacum, ubi præter Bœotiam eſt Ætolia, *Meleagridum* ferax, teſte Menodoto Samio apud Athenæum lib. XIV. cap. XX. *Meleagride* in ſacrario, omnium, quæ Græci Ægyptiæ Deæ conſtruxiſſent, ſumme venerando, conſtat Iſidi ſacrificatum. Pignorius enim ex Phocicis Pauſaniæ, qui eſt liber X. Deſcriptionis Græciæ, id obſervavit, quaſi innuens, *Numidicam*, in Tabula Bembina caput Iſidis foventem, a *Meleagride* haudquaquam diſcriminari. Ait vero ibi Pauſanias cap. XXXII. pag. 880. editionis Lipſienſis Joachimi Kuhnii, Tithoræenſes eum ſacrum Iſidis apparatum ab Ægyptiis accepiſſe, τρόπος δὲ τῆς σκευασίας ἐστὶν ὁ Αἰγύπτιος.

IV. Sed multiplex inter utramque avem, *Numidicam* dico, ac *Meleagridem*, generatim acceptam, diſcrimen, non

ſatis animadverſum, intercedere mihi videtur. Hoc ex proferendis veterum teſtimoniis patebit. Primus omnium prodeat Varro, togatorum doctiſſimus. Hic in libro III. de re Ruſtica cap. IX. *Numidicas* quidem, ſive *Africanas*, & *Meleagrides*, ut minime inter ſe diſtinctas volucres, aperte commemorat. Verba ejus audiamus: *Gallinæ Africanæ ſunt grandes, variæ, gibberæ, quas Meleagrides appellant Græci. Hæ noviſſimæ in triclinium ganearium introierunt e culina propter faſtidium hominum. Veneunt propter penuriam magno.* Ita Varro. Sed aliter legit imperioſus Criticus Joſephus Scaliger, Varronis emendator, an corruptor? Sane hoc cenſuit qui Varronem ad veterum membranarum fidem antea emaculatum ediderat, Petrus Victorius, literatis monumentis vim ex ingenio abſque ullo pudore inferri, jure indignatus. Hinc æruginis cauſſa in Scaligerianis contra Victorium. Itaque Scaliger in ſuis Conjectaneis ad Varronem poſt *gibberæ*, interpunctione ſola, *Meleagridem* in Varronianis verbis ab *Africana* ſecerni exiſtimavit, propterea que aliam eſſe *gibberam Numidicam*, aliam *Meleagridem*, ut certe quodammodo ſunt, non tamen in ſenſu Varronis, adſentiente Claudio Salmaſio in Exercitationibus Plinianis to. I. pag. 611. editionis II. ubi Varronianam Scaligeri interpunctionem a Varrone ipſo refutari animadvertit, qui in eodem capite *tria* tantum genera *Gallinarum* enumeravit, I. *Villaticas* II. *Ruſticas* III. *Africanas*. Has poſtremas, quod *Meleagridum* ſimilitudinem quandam referrent, a Græcis *Meleagrides* dici arbitratus eſt Varro.

V. Hic tamen mihi ſe ſiſtit Johannes Harduinus, in notis libro X. Pliniano ſubjectis ſcribens, *Numidicam* a Varrone fieri ſimilem *Ruſticæ*. Sed non ego credulus illi. Id enim mediusfidius Varro non fecit. Vereor etiam, ut idem vir egregius recte pronunciaverit, non uni Varroni, ſed Co-

lu-

lumellæ etiam, si Deo placet, & Plinio suo, *Meleagrides speciem esse ex Gallinarum Africanarum genere*. Immo potius *Gallinæ Africanæ species sunt ex genere Meleagridum*. Hoc postea, ni fallor, evincam. A Columella libro XIII. cap. II. *Africana, quam plerique Numidicam dicunt, Meleagridi* SIMILIS dicitur, non certe ipsa *Meleagris*. At si Varro *Meleagrides* ab *Africanis* diversas fecisset, jam non *tria* tantum, sed *quatuor* Gallinarum genera constituisset: quod neutiquam fecit. Ergo Varro *Africanas* quodammodo eis *similes* tantum esse, non easdem omnino esse censuit, quas Græci *Meleagrides* dicunt. Plinius quoque dum eum Varronis locum suis verbis retulit, *Meleagrides* propter similitudinem easdem ferme ac *Africanas* fecit libro x. cap. XXVI. §. 38. ubi ait *Meleagrides* in Bœotia circa Meleagri tumulum pugnantes, simili modo ei parentare, ac Memnonides Memnoni: quas *Meleagrides* ita dictas fabulatur antiquitas, quod Meleagri sorores, ob fratris obitum mœrore confectæ, illarum avium formam induissent. Vide Hyginum Fabula CLXXIV. & Natalem Comitem libro VIII. Mythologiæ cap. XXIV. ubi *Penelopes* etiam dictas narrat. Plinius in loco indicato hæc addit: *Africæ hoc est Gallinarum genus, gibberum, variis sparsum plumis, quæ novissimæ sunt peregrinarum avium in mensas receptæ*. His verbis Plinius recte Varronem expressit. In caussa vero, quam subjungit, *propter ingratum virus*, non bene, uti ominor, Varronem expressit, quod infra apparebit. Interim *Afra avis*, eadem ac *Numidica* sic generatim dicta, passim occurrit. Rursus audi Plinium lib. x. cap. XLVIII. §. 67. *Numidicæ* (antea recensitæ) *in parte Africæ Numidia, omnesque jam in Italia*. Hadrianus Junius in Nomenclatore pag. 45. *Numidicam in plumis nigrantes rhombos* habere tradit, *inque iis adspersas albas guttulas*, atque in summa eam esse, quæ *Gallina Pharaonis* vo-

citatur. *Rhombi* tamen, figuræ quadrangulæ, nulli ſunt in noſtra *Numidica*. Hanc Horatius Epodon ode II. v. 53. *Afram* vocat, cumque *Attagene*, ave, ut helluones norunt, lautiſſima, quam *Francolinum* vulgo appellamus, ita componit:

Non Afra avis deſcendat in ventrem meum,
Non Attagen Jonicus.

Ad quem locum præter Porphyrionem adeundus eſt vetus interpres a Jacobo Cruquio vulgatus pag. 255. col. 2. *Afra avis* (inquit) *Gallina Numidica, quæ magna eſt & pinguiſſima: quam & Garamantiam vocant, & Africanam*. Conſonat Publius Syrus apud Petronium in Satyrico cap. LV. *Gallinam Numidicam* alienæ gulæ paſcendæ nutriri teſtatus, & Juvenalis Satyra XI. v. 142. ubi delicatis ganeonum cibis non aſſuetum, ſed tantum vulgaribus paſtum, ignorare ait avis *Africanæ* præſtantiam:

nec latus Afræ
Novit avis noſter tirunculus, ac rudis omni
Tempore, & exiguæ fuſtis imbutus oſellæ.

Anne hoc eſt *Numidicæ* tribuere *ingratum virus*? Ad lacum circa Mercurii promontorium in Africa *Meleagrides* reperiri, alibi vero nuſquam, niſi inde exportatas, auctor eſt Scylax in Periplo pag. 52. editionis Oxonienſis Johannis Hudſonii. Martialis *Afras* aves perſæpe memorat, ſemperque epulis delicatis adnumerat. Libro enim XIII. Epigr. LXXIII. ſic eas innuit:

Anſere Romano quamvis ſatur Hannibal eſſet,
Ipſe SUAS *nunquam barbarus edit aves;*

ideſt *Numidicas*, tunc forſan barbaricæ gulæ nondum notas.

Li-

Libro III. Epigr. LVIII. Romæ in villa Faustini fuisse dicuntur

Et picta perdix, Numidicæque guttatæ.

Sunt enim pennæ harum nigræ, *albis guttis* tanta venustate consperfæ, ut spectatores in admirationem rapiant. Idem vates Hispanus infra Epigr. LXXVII. ad Bæticum:

Nec Libye mittit, nec tibi Phasis aves.

Etiam libro XIII. Epigr. XLV. quæ passim *Afræ* & *Numidicæ* aves dicuntur, ipse *Libycas* dicit:

Si Libycæ nobis volucres, & Phasidis essent:

Petronius quoque cœnam illam opiparam sui Trimalchionis laudans cap. XCIII. Phasianos, palato jucundissimos, cum *Numidicis* componit:

Ales Phasiacis petita Colchis,
Atque Afræ volucres placent palato.

Eodem respexit Manilius libro V. Astronomicorum v. 369.

Jam ventri longius itur,
Quam modo militiæ. Numidarum pascimur oris,
Phasidos & damnis.

Ait nimirum Romanos, ut optimis avibus *Phasianis* & *Numidicis*, magno emtis, ingluviem saturarent, extremas Colchidis & Numidiæ oras penetrasse, quo necdum armis pervaserant.

VI. Sed aurem vellit Samuel Bochartus in Hierozoico libro I. cap. XIX. ratus, non satis constare quid proprie sint *Meleagrides*, licet Varro *Gallinas Africanas* eas esse dixerit, quas Græci *Meleagrides* dicunt. *Africanas nusquam alibi* exsta-

exſtare,quod addit Bochartus,pariter falſum. Siquidem Plinius & Martialis auctores nobis ſunt ſuo ævo eas in *Italia* exſtitiſſe, ne jam memorem *Meleagrides* quoque habitas in inſulis Electridibus ante Padum. Has tamen Strabo ad fabulas ablegavit lib.v. Geographiæ pag.215. editionis regiæ Pariſienſis. Ludovicus Nonnius libro II. de re Cibaria cap. xxv. *Numidicas* corpore Gallinas noſtras vix excedere ait; ſed eis crura longiora eſſe. Columella *Numidicis rutilam galeam & criſtam in capite* adſignat. Neutra in *Meleagride*, eodem teſte, *rutila*; ſed utraque *cærulea* eſt. Suetonius tandem in Caligula cap. xxii. *Meleagridem* & *Numidicam* duas facit, volatilium hoſtias minime obvias, quibus eidem Auguſto, ſeu monſtro, ſacrificaretur, ſingulatim enumerans: *hoſtiæ erant* (inquit) *phœnicopteri, pavones, tetraones, Numidicæ, Meleagrides, Phaſianæ, quæ generatim per ſingulos dies immolarentur*. Ne vero Ægypto ipſi *Meleagrides* defuiſſe dicamus, præſto eſt Callixenus Rhodius apud Athenæum lib. ix. cap. ix. Ptolemæi Philadelphi Alexandrinam pompam deſcribens, in qua *Meleagrides* cum aliis avibus, æque præſtantibus, caveis clauſas, & ob decoram plumarum ſpeciem, ut auguror, adſpectu admirandas, vidiſſe ſe narrat. Namque multas illis in oris *Meleagrides* volitaſſe,teſtes ſunt Artemidorus apud Strabonem libro xvi. pag. 769. & Agatarchides in Periplo pag. 54. editionis Hudſonii. Hæc de *Numidica*, deque *Meleagride* literarum monumentis conſignata reperimus. *Meleagridem* porro nutriri in locis paluſtribus, nec prolem amare, ſed negligere, & magnitudine ſua *Gallinam* communem æquare, teſtis eſt Clytus Mileſius apud Athenæum lib. xiv. cap.xx. qui præterea eidem aptat caput *glabrum*, & quam pro modo reliqui corporis amplius; criſtam carnoſam *lignei coloris*, duram, rotundam, inſtar clavi ſuper caput exſtuberantem; ad malas quaſi barbam

bam pendentem. Isaacus Casaubonus Animadversionum libro XIV. cap. XX. se de *ligneo colore* egisse ait in libro suo de *Coloribus*. Hæc quisque agnoscit *Gallinis* iis convenire, quas vulgo *Indicas* vocamus, inquit ibidem Casaubonus; licet ego in his *colorem* istum *ligneum* discernere nequaquam possim. Alii *Gallopavos*; nos Itali *Gallos Indicos*, & *Gallinaceos* vulgo dicimus, non quod ex *India* primum advenerint; in Bœotia enim, Ætolia, & Græcia eas aves passim nasci, jam dictum; sed quia quicquid huc transmarinum advehitur, observante Salmasio, *Indicum* vulgo appellatur. Julius Cæsar Scaliger in Exercitatione CCXXXVIII. contra Cardanum, *Meleagridi* hos habitus peculiares adsignat, *Gallinæ Indicæ*, præter *ova*, nequaquam aptandos,

1 *Palustris*
2 *Fœtus negligens*
3 *Virosa carne*
4 *Ova punctis notata*
5 *Ætola*

VII. At contra exsurgit Johannes Rajus, qui ad Francisci Willughbeii Ornithologiam, Londini vulgatam A. D. 1676. lib. II. cap. X. §. III. pag. 113. *Meleagridem* cum *Gallopavo* unam facit. Tabula vero XXVI. pag. 115. *Gallinam Guineam* ob oculos ponens, eam esse dicit, quæ *Gallus Mauritanus*, & *pulcherrima avis* vocatur a Conrado Gesnero. *Pileo* insuper *nudo* ejus formæ illam tegi refert, quo tegitur Dux Venetiarum. Eam esse præterea maculis instar ovorum plenis & rotundis toto corpore, inque singulis etiam plumis & pennis, sparsam. Rajus deinde in eadem Tabula XXVI. *Gallinæ Africanæ* cum *Guinea*, & *Numidica guttata* nihil esse contendit. Gesnerum tamen in Historia animalium lib. III. pag. 462. 463. 464. de *Meleagride*, *Gallina*

Afri-

Africana seu *Numidica*, & *Gallopavo*, tanquam de avibus inter se probe diversis agentem consule. Salmasius *Indicas* nostras *virosa carne* non esse jam sensit; nec *palustres* quidem certe, nec *fœtus negligentes*. Ova rubris *punctis notata* eis recte conveniunt. Sed *virosa caro* ne *Numidicis* quidem convenit. Quippe antiqui Scriptores harum carnes cum maxime delicatis lautisque, cumque *Phasianis* ipsis, plerique omnes conferunt, uno Plinio excepto. Plinius enim dictum illud Varronis, *propter fastidium hominum*, quod satietatem aliarum escarum denotat, de *Numidicæ* avis carne, quasi *ingrati saporis*, capiendum existimavit. Sed hoc Varro non ait; immo ait, *Numidicas* aves *novissimas* in mensis visas, postquam scilicet Romani ceterarum avium esum, ut nimis communem, *fastidire*, eoque satiari cœpissent; non quod *Numidicas* ipsas ob *ingratum virus*, idest *saporem*, antea fastidivissent: quas potius ob *penuriam* ignorabant, & propterea *magno veniebant*. Neque ideo *sola raritas & pretium augebat*, *& mensis admovebat*, ut nimis propere visum est Harduino in notis ad Plinium. Etenim sapor optimus rarissimæ avis, exsquisitissimis eam & quibusque avibus comparandam maxime commendabat. Hoc diserta veterum testimonia loquuntur. Varro, Horatius, Publius Syrus, Manilius, Petronius, Martialis, Juvenalis ad unum omnes hoc dicunt. Ergo Plinius de *Numidica* loquens humani aliquid passus est, nisi ejus verba in mendo, vel interpolatione cubare malimus. In *Phasiano* & *Attagene*, quibus, ut vidimus, *Numidica* fit par, nemo sane *ingratum virus* unquam deprehendit. Superiora Varronis verba ita capienda omnino arbitror. Quare Salmasii conatus in Varronianis & Plinianis verbis sollicitandis hic plane evanescunt. Non est prætereundus hoc loco Petrus Castellanus, qui in libro IV. cap. VI. de Carnium esu *Numidicas*

duas

duas vidisse se ait, *minores* Gallinis Indicis, gibberas, nulla crista insignes, pelle tamen investe rutilas, & quasi galea munitas; palearia satis ampla & igneo rubore micantia ex imis maxillis sursum erecta mox reflexa ferentes; plumas guttis albis ordinatim, quasi lucentibus gemmis, perfusas.

VIII. Sed quædam ingerit Castellanus, quæ *Numidicis guttatis* non quadrant. Tradit enim geminam suam avem, quam *Numidicam* credit, Gallinis fuisse *minorem*. At contra Varro *grandem* esse *Numidicam* dicit; *magnam* vero & *pinguissimam* vetus Horatianus interpres. Nec sane, si parva esset, totum caput Isidis quaquaversum fovere posset. Ad hæc *Numidicæ* in Isiacis monumentis, quorum omnium summe conspicuum est noster Achates, nulla *palearia* sursum e maxillis erecta spectantur, nulla *galea*, nulla *pellis investis*. *Guineam* igitur, aut sane quampiam aliam avem a Castellano designari autumo. Optime nihilominus in transcursu hæc ab eodem scripta comperio: *tamen* (*si verum amamus*) *omnes illæ volucres, quas memoravi, species sunt Meleagridum*. Verum utique amandum est nobis. Ita esse, ut ait Castellanus, pro certo habeo; atque hinc variæ scriptorum sententiæ in concordiam redigi possunt. Volucres autem illæ, quas Castellanus memoravit, hæ sunt: *Meleagrides*, *Guineæ*, *Numidicæ*, quasque ipse falso *Numidicas* dixit.

IX. Itaque *Meleagris* est genus avium transmarinarum, quo multæ aliæ, interque se probe distinctæ species, comprehenduntur. Una ex his est *Africana* sive *Numidica guttata*. Casaubonus libro XIV. cap. XXIII. *Nomadem* quoque ab Athenæo, quod ceteroqui perinde est, vocari animadvertit; quam jure suo *columbam* interpretatus est Jacobus Dalechampius. In hanc unam ceterarum *Meleagridum* habi-

habitus & formæ quæpiam ſingulares, non a recentioribus tantum, ſed ab antiquis pariter aliquando collatæ, proptereaque cum ea confuſæ omnes. Unus Achates Capponius, auro contra æſtimandus, *Numidicam* ex reliquo *Meleagridum* cœtu ereptam præcipue diſtinguit. Caput, ſi cum reliqui corporis magnitudine componatur, exiguum in ea eminet, roſtro nonnihil adunco. *Guttatam*, *grandem*, *gibberam*, & *pinguem* etiam; ſi *guttatis* plumis leniter tumeſcentibus fides haberi velit, nemo eſt qui ſtatim in Gemma non videat. Nulla *criſta*, nulla *galea rutila* verticem tegit: quod tamen de *Numidica* ait Columella, utramque (*criſtam* & *galeam*) *Meleagridi* non *rutilam*, ſed *cæruleam* ſpeciatim tribuens; niſi potius in plumarum *colore*, quam in plumis ipſis utramque, *criſtam* nimirum & *galeam*, conſtituere voluerit: qui color *rutilus* in area ſumme nigra Achatis noſtri, inque ceteris ſignis Iſiacis diſpici nequit; licet vix putem indicium ſaltem aliquod ejuſmodi *criſtæ* & *galeæ* in *Numidicæ* capite adumbrando cælatorem non fuiſſe additurum, ſi reapſe eas quomodocumque habuiſſet. Itaque *Numidicam* inter ceteras *Meleagrides*, quantum ex veterum monumentis, & præſertim ex noſtra hac Gemma colligere poſſumus, hæc ſingulatim diſtinguunt:

1 *Eſt grandis*
2 *Pinguiſſima*
3 *Lauti ſaporis*
4 *Guttata*
5 *Gibbera*
6 *Similis Meleagridi*

X. Hac ergo *Numidica*, ut victima longe exquiſitiſſima, ſub nomine *Meleagridis* Iſidi ſacrificatum apud Pauſaniam, quemadmodum eadem ave Caligulæ ſacrificatum tradit

tradit Suetonius. Luxus enim in sacrificiis etiam quæsitus. Isidis quoque capiti ornando, eam, ut vario speciosoque plumarum colore & concinnitate longe pulcherrimam, incubare, ipsa res loquitur.

XI. Præterea in Achate *cauda brevis* & *quaterno* pennarum ordine instructa conspicitur. Supra dorsum, capiti Isiaco imminens, *tres globuli* exsurgunt. *Ternarium* vero numerum ex antiquis scriptoribus in gentilium sacris usitatum, vide apud Johannem Meursium in Denario Pythagorico cap. v. Caudam *brevem* exhibet etiam Tabula Bembina, non tamen *quaterno* plumarum ordine, supraque dorsum non *tres globulos* refert, sed quasi modiolum, sive *cesticillum*, ut vocat Pignorius pag.43. Inde folium utrinque, interque duo cornua scarabæus sursum erigitur. Hæc omnia in sua *Mensa Isiaca*, Ægyptiorum mysteriis referta, diducto sipario singulatim aperuit optimus & præstantissimus ille Pignorius. Folia oblonga, quæ diximus, ad *Perseam* plantam ille traduxit: qua in re tutissimum vadem habet Ezechielem Spanhemium magni operis tomo I. Dissertatione VI. pag. 302. & 303. ubi inter plantas *Perseam* & *Lotum*, utramque Isidi æque sacram, dijudicat. *Loti* flos & *fructus* quum sint *circulares* & *rotundi*, trigeminus ille *globulus*, dorso *Numidicæ* insidens, fructus *Loti* in Achate Capponio repræsentat. Jamblichus enim sect. VII. cap. II. de Mysteriis Ægyptiorum pag. 151. editionis Oxoniensis Thomæ Galei, omnia in *Loto* circularia esse docuit. At contra, *Perseæ* Ægyptiæ fructum oblongum tribuit Theophrastus in Historia plantarum libro III. cap. II. Utrumque, *Lotum* & *Perseam*, video in antiquo Nili toreumate eburneo quod Senator Bonarotius, præclarus testis a me alias adductus, suis Nummis Carpineis admiscuit pag. 328. Uterque etiam fortassis in nummo apud Pignorium spectatur pag. 81. *Lotus* Niloticus quan-

ta

ta in religione Ægyptiis haberetur, ex horum monumentis quisque jam didicit. *Nilum* enim, ut *Jovem*, ob utilitates ex eo in Ægyptum manantes, coluerunt. *Jovis* habitu adumbratum exhibet nummus Titi apud Johannem Tristanum in Commentariis historicis de Imperio Romano to. 1. pag. 307. Isis ipsa *Deæ Nilotidis* elogio honestatur in prisco marmore, quod pereruditus amicus noster Antonius Franciscus Gorius nuper edidit in Inscriptionibus Florentinis pag. 379 Pignorius ceteros globulos, guttasque *Numidicæ* avis, quæ Isidis caput circumtegunt, ad Osiridis etymon, quem, ex Eusebio in Præparatione Evangelica libro 11I. cap. 11I. Isidis maritum, fratrem & filium putaverunt, referri indicavit, quemque, ex eodem Eusebio libro 1. cap. VI. constat, apud veteres *multioculum*, πολύοφθαλμον, significasse, ut eximius Tabulæ Bembinæ, seu *Mensæ Isiacæ*, enarrator jam vidit. Pignorium libentius advoco ad partes, quam Johannem Georgium Herwartum Maximiliani Bojorum Ducis summum Cancellarium, qui arcana quædam nautica, & profecto magnetica, antea ignorata, in Tabulæ illius penetralibus delitescentia sibi videre visus est, libro conscripto, quem *Admiranda ethnicæ Theologiæ mysteria propalata* dici voluit, a Friderico fratre vulgatum Ingolstadii A.D. 1623. Huic ante præmiserat *Thesaurum hieroglyphicorum*, ratus ei pretium augeri Tabula Bembina. Vide Marcum Velserum, magnæ eruditionis & judicii virum, Casaubono de Herwarto affini suo in aurem loquentem inter ejus epistolas pag. 669. col. 1. editionis novæ. Nunquam vero desunt anxii, & suaves certe, peregrinæ laudis aucupes, qui sui ingenii festivo quodam amore capti, inque judicio parum sobrio, non uni Herwarto, sed Johanni Goropio Becano, Olao Rudbeckio, aliisque ingeniose eruditis persimiles, absurda quæque alacriter sibi confingant, eaque non

non probantes, ſuæ gloriæ invidos putent. Hos uno verbo literarios Narciſſos, ſemetipſos depereuntes, amœniter cum homine hilari, nec forſan male, appellaveris. Quod de *Herwarto* diximus, hoc pariter ex ejus epiſtolis ad Hieronymum Aleandrum juniorem datis, necdum editis, ſatis deprehendimus. His omnibus tamen in inſano hoc ſtudio præiverant ſæculo XVI. Guillelmus Poſtellus, & Petrus Franciſcus Jambullarius, qui ut ignorabilem veterum Etruſcorum linguam ex Arameo Ebræorum fonte derivarent, pro ſua perſpicacia res opido miras & nunquam prius excogitatas commenti ſunt, propterea a ſagacioribus Florentinis deridiculo habiti, & patrio Tuſcorum epigrammatum aceto perfuſi. Nemo enim paullo ſapiens ſomnia ſua literis unquam ſerio committere viſus eſt. Quis vero Poſtelli ſomnia non audiit? Nihil hactenus de origine Etruſcorum æque ſanum & cautum omnino lectum, ac ea, quæ nuper, ſpretis Arameorum nugis, vulgavit omnis antiquitatis propius diſpiciendæ arbiter oculatiſſimus noſter Bonarotius in explicationibus & conjecturis ad Monumenta Etruſca, operi Dempſteriano ſubjecta. In hanc rem vide §. XLVII. pag. 103. ubi primævos illos Etruſcos Ægyptiorum ſobolem facile dixeris cum viro docto, qui tamen pro ſua modeſtia *divinationis* vocabulo utitur.

XII. Memini me dicere initio hujuſce Commentarioli quampiam Ægyptiorum *Reginam* ſub forma *Iſidis* in Achate Capponio fortaſſe cælatam. Hoc inde juvari poſſet, quod Reges & Reginæ Syrorum in Seleucidarum nummis *Dii*, *Deæque* dicantur. Cleopatra, Demetrii II. uxor, *Dea*; Regina Stratonice, *Venus*; Cleopatra ultima Ægyptiorum Regina, *Dea nova*; Hadriani Auguſti uxor Sabina, *Ceres* dicta occurrit apud Spanhemium tomo I. Diſſertatione VII. pag. 421. 422. Eum vide etiam to-

tomo I. Dissertatione XI. pag. 288. 289. ubi Juliam Augusti, *Venerem* appellatam; Faustinam matrem, *Cererem*; & forma quidem *Cereris*, atque alibi instar *Cybeles* scalptam invenies. Faustina Augusta sub figura *Isidis* visitur apud Tristanum tomo I. pag. 673. Senator Bonarotius in commentariis ad Nummos Carpineos pag. 40. ex Plutarcho in M. Antonio *Cleopatram* ipsam *novam Isidem* dictam, innuit jamdudum: quod libenter memoro. Nihil enim turpius existimo, quam virorum illustrium observata, iis illaudatis, sibi tribuere: quod factum alias offendimus. Hoc certe vix quicquam levius ac inverecundius fieri posse arbitror. Etenim primigenia literarum monumenta facile omnibus quidem patere possunt, non tamen omnes ea legunt: quique legunt, non omnes eadem in iis vident, sed observationes suas quisque sibi procudit. Has vero clam suas facere, & suppressis illorum nominibus, qui eas ante procuderant, pro suis venditare, pauperis & illiberalis animi est. Sed de Achate Isiaco ornatissimi atque optimi amici nostri Marchionis Capponii jam satis.

Romæ ex ædibus palatinis in Quirinali die XX. Octobris anno MDCCXXVII.

J. Archiepiscopus Ancyranus.